

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ В СПЕЦІАЛЬНІЙ ШКОЛІ

Гаяш Оксана Володимирівна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної терапії, реабілітації,
спеціальної та інклюзивної освіти
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Турияця Сніжана Петрівна

*асистент кафедри фізичної терапії, реабілітації,
спеціальної та інклюзивної освіти
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Постановка актуальності проблеми. Сучасна система спеціальної освіти в Україні переживає етап активної трансформації, орієнтуючись на принципи інклюзії, гуманізму, особистісно-орієнтованого навчання та компетентнісного підходу. Це зумовлює потребу в нових методичних підходах до організації освітнього процесу в спеціальних школах, які забезпечують навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Основною формою організації освітнього процесу в спеціальній школі є урок. Завдання сучасного уроку полягає не лише в передачі знань, а й у формуванні життєвих навичок, соціалізації, розвитку самостійності та адаптації дитини до навколишнього світу.

Аналіз наукових досліджень. Особливості уроку в спеціальній школі досліджували багато українських науковців. Вченими (В. Бондар, В. Синьов, С. Миронова, Л. Вавіна, Н. Яковлева, Т. Сак та ін.) розглядалися: концепція уроку в спеціальній школі (його структура, функції, вимоги та типологія), принципи побудови уроку для дітей з інтелектуальними порушеннями, специфіка уроку в спеціальній школі як форми корекційно-розвивального навчання. Сучасна концепція Нової української школи (НУШ), на думку О. Таран, зумовила переорієнтацію уроку у спеціальній школі на компетентнісну модель навчання [4]. Тому питання удосконалення уроку в спеціальній школі

в умовах модернізації освіти є одним із центральних напрямів сучасної спеціальної освіти. А розгляд сучасних підходів до проведення уроку в спеціальній школі є пріоритетним і актуальним питанням.

Метою дослідження є розкрити сучасні підходи до уроку в спеціальній школі для дітей з інтелектуальними порушеннями.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до концепції НУШ [1] у сучасного учня мають бути сформовані універсальні навчальні дії, що забезпечують здатність до організації самостійної навчальної діяльності.

Учні з інтелектуальними порушеннями (далі – ІП), зазвичай, неспроможні самостійно здобувати знання і брати активну участь у їх удосконаленні. При розумовому навантаженні вони просто відразу відмовляються працювати: «Я не можу. Я не знаю». Через низький рівень протікання розумових процесів та навичок комунікації не можуть знайти межі між тим, що знають та тим, що не знають. Не в змозі поставити ціль. На етапі самоконтролю найчастіше панікують чи неспроможні здійснити дану розумову операцію через порушення розвитку.

Сучасні підходи до уроків у спеціальних школах, де навчаються діти з ІП, фокусуються на індивідуалізації, корекційно-розвитковій роботі, активному залученні учня та використанні інноваційних технологій. Основне завдання – створення сприятливого середовища для всебічного розвитку дитини з ІП, де навчання поєднується з вихованням, розвитком та корекцією, а матеріал подається доступно та наочно.

Урок – клітина педагогічного процесу. У ньому, як сонце у краплі води, відбиваються всі його сторони. Якщо не вся, то значна частина педагогіки концентрується на уроці.

Сучасний урок – це:

- урок із використанням техніки (комп'ютер, інтерактивна дошка тощо);
- урок, на якому здійснюється індивідуальний підхід до кожного учня;
- урок, що містить різні види діяльності;
- урок, на якому учневі має бути комфортно;
- урок, у якому діяльність має стимулювати розвиток пізнавальної активності учня;
- урок, який передбачає співпрацю, взаєморозуміння, атмосферу радості та захопленості.

Якість будь-якого уроку значною мірою визначається ретельністю підготовки до нього вчителя. Учитель повинен спланувати свою діяльність та діяльність учнів, націлити дітей на певну тему.

Кожна дитина з ІІ має свої особливості, темп навчання, обсяг уваги, рівень пізнавальної активності. Тому важливо: будувати урок на основі індивідуального підходу; враховувати ступінь інтелектуального порушення; ставити реальні, досяжні цілі; ділити навчальні завдання на дрібні кроки.

Діти з ІІ потребують багаторазового повторення нового матеріалу. Це важливо для формування стійких знань та навичок. Для цього на уроці необхідно: регулярно повторювати вивчене у різних формах (гра, бесіда, вправа, ситуація); створювати умови для практичного використання знань (на уроках праці, у побутових ситуаціях); постійно підкріплювати правильні відповіді позитивною оцінкою.

Уроки у спеціальній школі мають одночасно навчальний і корекційно-розвивальний характер, тобто навчальні завдання тісно пов'язані з корекційно-розвитковими. Це означає, що під час кожного уроку педагог не лише навчає предмету, але й працює над розвитком уваги, пам'яті, мислення через ігри, вправи, загадки; мовлення (введення нових слів, побудова простих речень і т.п.); дрібної моторики (через малювання, ліплення, роботу з дрібними предметами); емоційно-вольової сфери. Всі завдання подаються у цікавій, доступній для дитини формі.

Сучасний урок у спеціальній школі має бути спрямований не лише на засвоєння знань, але й на формування ключових життєвих і соціальних компетентностей: комунікативної, емоційно-ціннісної, самообслуговування, вміння працювати в команді, що допоможуть дитині адаптуватися у соціумі. Акцент ставиться на: розвиток мовлення; формування соціальних навичок; самостійність у побутових ситуаціях; комунікацію та взаємодію з іншими.

Сучасний урок повинен відображати володіння класичною структурою уроку на тлі активного застосування власних творчих напрацювань, як у сенсі його побудови, так і у підборі змісту навчального матеріалу, технології його подання та тренінгу.

Вчитель, використовуючи інноваційні методи та форми роботи, щоб забезпечити пізнавальний інтерес та мотивацію до навчання, може включати у свій урок, залежно від потреби: ігрові форми; групову, парну чи індивідуальну роботу; самостійну діяльність учнів; проблемне навчання; постановку питань, що активізують діалог; проєктну діяльність; метод дискусії; інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Застосування ІКТ для навчання цієї категорії учнів є невід'ємною частиною сучасного уроку. Інформаційно-комунікаційні технології значно розширюють можливості сприйняття матеріалу. Серед найбільш ефективних: прості інтерактивні ігри та вправи; навчальні відео; мультимедійні презентації; спеціалізовані програми для розвитку мовлення, пам'яті, уваги. Для учнів, які мають складнощі з мовленням, можуть використовуватись піктограми, голосові помічники, картки-комунікатори, мовленнєві пристрої.

Застосування вчителями ІКТ дозволяє сформувати в учнів з ІП вміння працювати з інформацією, розвивати в них навички дослідницької діяльності та комунікативну компетентність, а також активніше залучати їх до освітнього процесу. Застосування ІКТ робить урок наочним, емоційно насиченим та доступнішим для дітей із різними порушеннями, робота з комп'ютером викликає у дітей підвищений інтерес та посилює мотивацію до навчання.

Діти з ІП потребують емоційного комфорту та відчуття безпеки. Педагог має будувати стосунки з учнями на основі довіри, підтримки, визнання успіхів. Важливо створювати ситуації успіху; уникати перевантаження і нудьги; хвалити навіть за невеликі досягнення; підтримувати позитивний контакт з дитиною. Використовуються методи: позитивного підкріплення; ігрові моменти; елементи арт-терапії; емоційно-цінні стимули (нагороди, похвала).

Навіть у спеціальній школі важливо дотримуватися інклюзивної парадигми, тобто орієнтувати учнів на соціалізацію, взаємодію з однолітками, розвиток самостійності та відповідальності. Це проявляється в міжпредметній інтеграції, проектній діяльності, спільних заходах з загальноосвітніми закладами освіти.

Тільки за такого підходу до побудови уроку учень стає живим учасником освітнього процесу, так як дитина з ІП неспроможна розвиватися при пасивному сприйнятті навчального матеріалу.

Вчитель, його ставлення до освітнього процесу, його творчість і професіоналізм, його бажання розкрити здібності кожної дитини з ІП – це все і є головний ресурс, без якого неможливо втілення нових стандартів шкільної освіти.

Таким чином, сучасний урок у спеціальній школі – це не просто трансляція знань, а тонка педагогічна взаємодія, що поєднує навчання, виховання, розвиток та корекцію. У центрі освітнього процесу – дитина з її освітніми потребами та індивідуальним потенціалом. Завдання педагога – не лише навчити, а й допомогти дитині повірити у власні сили, навчитися взаємодіяти з навколишнім світом, адаптуватися до життя. Саме через такі підходи формується цілісна, гуманна модель спеціальної освіти.

Література

1. Концепція нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Миронова С., Чопік О. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. 2-ге видання, перероблене та доповнене. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 332 с.
3. Сак Т. В. Методика проведення уроків у спеціальній школі: сучасний погляд. *Спеціальна освіта і корекційна педагогіка*, 2020. № 2. С. 11–16.
4. Таран О. С. Компетентнісний підхід у навчанні дітей з особливими освітніми потребами. *Педагогічний альманах*. 2019. № 42. С. 30–36.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-18>

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ: УМОВИ РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Диусь Каріна Іванівна

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Мукачівський державний університет
м. Мукачєво, Закарпатська обл., Україна*

Кас'яненко Оксана Миколаївна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет
м. Мукачєво, Закарпатська обл., Україна*

Навчання, виховання та розвиток дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у закладах освіти ґрунтується на принципах інклюзії, індивідуалізації та співпраці різних фахівців. Інклюзивна освіта передбачає створення такого середовища, де всі діти мають рівний доступ до якісної освіти, соціалізації та виховання, незалежно від їхніх можливостей і потреб. Це означає не тільки фізичну